

Дмитро Павличко

ПОТОП

ПОЕЗІЇ

Київ

**Видавництво Соломії Павличко
«ОСНОВИ»
2010**

ББК 84.4УКР6

П12

Збірку віршів Дмитра Павличка «Потоп» можна було б назвати макрометафорою трагічних для України подій 2010 року, коли була «Майдану зламана підкова». Навіть три поеми з історичним змістом спроектовані в українську сучасність. Не приховуючи своїх найглибших страждань, що зрідні розпачеві біблійного Йова, поет своєю молитвою, віщим і страшним (як у Борхеса) сном та пророцтвом застерігає ситу Європу від небезпеки недооцінки московського шовіністичного потопу, який може поглинути не лише Україну, а й весь континент. Собі ж автор наказує і далі «тримати / Свободи прaporа незламну жердь».

ISBN 978-966-500-315-1

© Дмитро Павличко, 2010.
© Видавництво Соломії Павличко
«Основи», 2010.

* * *

Душа Батурина й Чигирина,
Козацький син, месія із Майдану,
Що Грузію закрив, як власну рану,
В бою від імперського колуна,

На жінку, Богом Україні дану,
Озливсь із ревнощів, як сатана,
І вбила його слава голосна —
Чужа, незрима, наче дух урану!

«Якщо не я, — то хай прийде москаль,
І скине пам'ятник Голодомору
В Дніпро й ту жінку вб'є — мені не жаль!»

Заклякли ми біля руїн Собору,
Де обіймає Україну хвору
Удав, як президентська пектораль.

24.II.2010

* * *

Вже давно та пані вмерла і зогнила,
Але ще в нардепах числиться — ади!
Всіх вона повчає, як жива могила,
Нездоланий геній зради й ворожди.

«Мертві хочуть жити» — іронічна міна
На устах брехливих, на гідких устах.
Вже ж для тої пані мертві Україна,
Я для тої пані — збитий з неба птах.

Збитий, і пробитий, і крильми накритий,
Годі їх підняти, хоч вони живі,
Правда, славна пані, я вже майже вбитий,
Я лежу на полі в батьковій траві.

«Мертві хочуть жити» — це про тебе мова,
Мій народе в ранах, в білім бандажі;
Виступає з нього кров твоя здорова —
Знак живого болю вічної душі.

Жити хоче й буде жити Україна,
Все вона розтопче, що гниле й старе.
Я також воскресну біля карабіна,
Біля слова правди, що повік не вмре.

25.II.2010

ІВАН-ПАТРІОТ

Коли всі дзвони і дзвіночки
Мовчать, тоді Іван гуде,
І, наче курятка до квочки,
Громада до Івана йде.

Всі слухають і ждуть од нього
Веселих і премудрих слів,
Але Іван вдає дурного
(А може, справді він здурів?!).

Він закликає (Мати Божа!)
Перевертням допомогти...
Звичайно, він тепер вельможа,
Є в нього дачі і ґрунти!

Та я не вірю й не повірю,
Що він змінився аж в душі.
Пройшли ті зміни лиш в підшкір'ю,
І трошки в крові є парші.

Таж він страждав за Україну,
Як бідним був, мало не вмер,
І навіть *мову солов'їну*
Вивчав, як славнозвісний мер.

Він мучився, вивчав старанно,
Та суржик, наче вірний пес,
Вертавсь до нього утром-рано,
Тремтів і *целоваться лез*.

Іван стабільності жадає, —
Придбав добра на сто життів!
І дурня, звісно, він не грає, —
Не вдасть, хоч як би захотів!

Воно таке було з природи, —
Хитрюче і гнучке, як вуж!
Перевертнів настали годи —
Біжи, тулись до них чимдуж!

Іван — мудрець! Кишені повні,
Роботу має пишний рот;
Перевертень він тільки зовні,
А в серці й шлунку — *патріот*!

11.III.2010

* * *

Один каже: «Я — правиця!»
Другий каже: «Я — лівиця!»
Україно, в твоїй хаті
Діточки калікуваті.

Праві й ліві, ліві й праві,
То — не мозолі криваві;
Не лякайсь, приглянься добре,
То — не руки, то — дві кобри.

То — не руки, повні муки,
То — дві сплетені гадюки,
Що вливають смертне трійло
В твоє серце, в твоє тіло.

Не помиряться ніколи,
Одна одну зором коле,
Кожна як вогонь грімкоче,
Одна одну вбити хоче.

Україно, доля люта
Замотала тебе в пута,
Діти темні й гонорові
Оддали в ярмо хахлові.

Або вб'є тебе параліч
Рабства, або власну каліч
Спалиш вкупі із ганьбою,
Стяючи сама собою!

1.III.2010

ЧУМА

Українські патріоти —
Слава їхньому уму! —
Мали вибрати холеру,
Але вибрали чуму.

Бо сказали наймудріші:
«Що холера? То є пшик.
Хлопа трохи помордує,
Та з того не вмре мужик!

А ми прагнемо боротись,
Боронити край грудьми,
Вмерти хочем за Україну, —
Тож помремо від чуми!

Будем так голосувати,
Наче вибору нема, —
Проти всіх, але насправді
Має виграти чума».

Виграла! А патріоти
До чуми стоять в черзі,
Встид забули, пруться в двері
Косяком, мов карасі.

Хочуть радниками stati,
Кажуть: «Дорога чумо!
Ми тебе покерувати
Рідним краєм навчимо.

Раді ми, що не холера,
Тільки ти перемогла.
Віримо, що об'єднаєш
Українця і хахла.

Ти чума патріотична,
Ти найкраща зі всіх чум,
Не дозволь, щоб повернувся
Хан Батий, чи хан Кучум!

Не дозволь, щоб знов над нами
Панували москалі;
Будь смілива, справедлива,
Найчумніша на землі!»

А чума сміється: «Хлопці,
Не дуріть мене, бо ви
Продали вже все, що мали,
Покровителям з Москви!»

4.III.2010

* * *

Обніміться, яничари,
Малороси і хахли,
Наливайте злотні чари —
Ваші празники прийшли.

Батоги беріть залізні,
Бийте нас без пожальби,
Щоб ридали ми від пісні
Та від власної ганьби.

Щоб зібрались ми докупи,
Пересварені й чумні,
Як уламки шкаралупи
Неба й сонця навесні.

Як уламки і надломи
Воскресаючих розп'ять,
Як святі травневі громи,
Що на обрії горяТЬ.

Пийте, тіштесь, малороси,
З наших бід та колотнеч,
Застроміть нам в серце босе
Насміху звитяжний меч.

Ми не вашою злобою
Оживем, та все ж, та все ж —
Пригответе нас до бою
Болем, що не знає меж!

8.III.2010

ОРДЕН

Я не згадаю, де й коли
Мені ви орден прищепили
До піджака. Авеж були,
Були якісь химерні сили,
Що вас до мене привели.
Я не ношу відзнак, мій пане,
Тому, сховавши той метал,
Я думав: «Хтось його дістане,
Внесе у похоронний зал,
Таке буває...» Але я
Наткнувсь на нього ненароком,
І він опік, немов змія,
Мене жахним, жорстоким оком.
Що сталося? А те, що ви
Не хотячи, та ні — навмисне
Схилилися на бік Москви,
Що триста літ нам серце тисне,
Ногами ставши обома
На груди наші. Отакої!
Чи ви ще є, чи вас нема, —
Я не записуюсь в герої,
Та відсилаю вам назад
Той орденок, що був у схові,
Хай обів'є він, наче гад,
Всі ваші мислі гонорові,
Насправді скупані в багні...
Я не дозволю, щоб за мною
Несли той орден з хоругвою,
Як я лежатиму в труні.

9.III.2010

ПРОДАЄТЬСЯ

Купуйте українське — продаю:
Пшеницю, жито, м'ясо, пиво, сало
Та українську партію мою,
Що зрадила мене, вождя, зухвало.

Купуйте українське — все продам:
Моїх братів та однодумців шкури,
Боротись буду за свободу сам,
Не ламлячи вождівської натури.

Купуйте українське — продаю:
Ось кінь козацький і кобила рижа,
Ячмінний хліб, олія з рижію,
Костюми українські із Парижа.

Купуйте українське — все продам:
Своє майно й те, що належить жінці,
Щоб у парламенті служити вам
Ще хоч два роки, любі українці.

Купуйте українське — продаю:
Портрети з президентськими очима,
Свободу й честь (звичайно, не свою,
Бо честь моя несхопна і незрима)...

10.III.2010

ПЕРЕВЕРТЕНЬ

Я встаю вночі,
Слухаю околи,
Сонце моє спить,
Темінь навсібіч.

Так було колись,
Але так ніколи
Не давила тьма,
Непроглядна ніч.

Так було колись,
Як листи з Сибіру
Я при каганці
Матері читав.

Плакав, але дух
Мав до дня довіру,
І підводивсь день
З росяних отав.

Так було колись,
Як згасали зорі,
Ріс перевертень
Без очей і сліз,
Я в кромішній тьмі
Бачив день надворі,
Що проблискував,
Як повстанський кріс.

Так було колись,
Як світил вбивали,
Як виймали зір
Із церковних бань,

Але день дзвонив
Тихо, як цимбали, —
Струни, торкнуті
Подихом страждань.

Так було колись,
Як чужа й кривава
Катувала нас
Влада темноти,
Але день вставав,
І тюремна мрява
Оберталась в тінь
Правди й правоти.

А тепер нема
В небесах цілини,
Ніч, немов пісок,
Входить до легень.
Зріс перевертень
З ковбаси і глини,
Йде темнющий день,
День-перевертень.

Йде, як Поліфем
З випаленим зором,
Світ обшукує
Сліпо, спроквола.
Йди йому навстріч,
Бо втікати сором...
Зупини його,
Стій, немов скала!

22.III.2010

27 КВІТНЯ 2010 РОКУ БІЛЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ

Поставали вожді та всі з прапорами
Партійними. Горді стоять, як дуби.
Звідкіль же набралось, до дідьчої мами,
Стільки гетьманів дебелих, як трами,
Стільки великої слави й ганьби?!

А поруч стоять яничари, мов круки:
«Напитись би крові з бандерівських лав!»
Це з донецького краю козацькі онуки;
Немає страшнішої в світі розпуки,
Як дивитись на брата, що ворогом став!

Виходять з парламенту герої спотілі,
Що билися яйцями планеті на сміх,
Патріоти незламні, що для вищої цілі
Мають розуми власні, зарозумілі,
Маєстati ображених партій своїх.

I стояли на площі знамена лазурні,
A потім в'язали їх у партійні чохли,
I додому розходились набундючені дурні,
A сміття горіло, курилося в урні,
Як в залі курилось, де «битви» пройшли.

27.IV.2010

ІДЕЯ

Це патріоти! Нації надія!
Слова гучні й блискучі, як мечі,
І зір пронизливий, як погляд Вія,
Що при свічках з'являється вночі.

І кожен з них печально, як зозуля,
Кує своє, своє, своє, своє.
Якби ж була ідея, а не Юля,
Їм об'єднатись Юля не дає.

Якби ж була, але нема ідеї.
Бо Україна — то хіба мотив?
Якби ж то вам, брехливі фарисеї,
За єдність вашу хтось та заплатив!

Статисти театральної епохи,
Ви хочете за все лишень платьби,
А головне — побути ще хоч трохи
Вам в депутатах, значкові раби.

Патріотичний мотлох! Рвань без мозку!
Великої Хахландії поміт!
Лайно, подібне до святого воску,
Вважаюче себе за динаміт!

Вам платять за пиху та ворожнечу,
За те, що ви згубили людський глузд,
Та ще за ту смертельну кровотечу,
Що йде з жалобних материнських уст...

25.V.2010
Феофанія

СЛАВЕТНИЙ МАЛОРОС

Я читаю, та ні, не читаю, тремчу —
Запах чую гидкий від гидкого читва...
Жириновський? Та ні, він такого борщу
Не зварив би ніяк — заслабка голова!

Ще один є в Москві неприборканий мрець,
Невсипущий пророк, дух імперії зла.
Навіть Путіна він викликає на герць:
«Ти Чечню не добив, воскресив ти хахла!

Демократію ти присмирив, та не так,
Не зв'язав ти їй рук, не загнав до трущоб!
Ще Росія летить, та вона, як літак,
Розіб'ється, бо ти європейський холоп!

Сталін був, Сталін є, Сталін буде повік —
Відбере все своє по Дунай від Курил.
Я — фашист? Так, фашист! Я — фашист-більшовик!
Ви — безкрилі орли, я — двоглав-чорнокрил!»

Хто такий?! Звідкіля цей петровський масштаб,
Ця вбивати жага?! Чи не Грозного внук?
Ні, це наш малорос, із походження раб,
Вихованець Москви і Парижа байстрюк!

6.VI.2010
Конча-Заспа

АЛЛА ДУДАЄВА

Де ділася та славна жінка Алла,
Що вірші пише, як поет-шахід?
Невже її рушниця вплюювала,
Що стежила за нею десять літ?

Де ділася жона й боєць Джохара,
Лісів чеченських бойова сурма?
Невже вона розвіялась, як хмара,
Над водами, де блискавиць нема?

Та ні, живе в печалях свого слова,
Де з мрій забитих, болю й пожальби
Встає душа, мов нації віднова,
Народ, що вмре, та не піде в раби.

Ще будуть нові покоління й весни,
Народяться зелені прaporи
На камені, Ічкерія воскресне
І скаже знов: «Живи або помри!»

І світ почує голос росіянки,
Що не кляла свою судьбу трудну,
Й тоді, коли ішли на Грозний танки,
Джохара виряджала на війну.

І світ уздрить у горах, при потоці,
Де кров тече з Джохарових грудей,
Жону в сльозах такої сили й моці,
Як вічний, нездоланий Прометей.

10.VI.2010, Конча-Заспа

ПОТОП

Мені приснивсь потоп на Заході Європи.
Я був на літаку, дивився крізь вікно.
На сушу море йшло жорстоке, плоскостопе,
І проглядалося його рухливе дно.

Там рятувалися ще в аквалангах люди,
В будівлях, як вночі, горіли ще світла.
А я дивився й знав, що ранку вже не буде,
Не зникне океан, як світанкова мла.

На східнім обрії палала сонця ватра,
І звідти йшов потоп, неначе Сатана
Відкрив Карпат врата і впали мури Шартра,
Рейхстагу куполи, собори Кельна й Брна.

Народи кинулись — хто в Альпи й Піренеї,
А хто на пагорби в плачах трудних молінь.
І вибивалися з-під хвиль хрести, як реї,
І понад водами з'явилась Божа тінь.

І голос був: «Умріть, сліпі і нетямущі!»
А я летів... Куди? Здається, на Кавказ...
І бачив з літака — по дну в болотній гущі
Котився золотий паризький унітаз.

19.VI.2010

ДРУГ

Мій друг мовчить. І я мовчу. Між нами
Чийсь меч стойть, нагострений здвоїч.
Метал нас поробив каліценами.
Німими, безголосими, як ніч.

Немови ми, та тільки між собою,
В житті, що грає і гуде навкруг,
Де йдуть одні до бою, інші — з бою,
Я не мовчу і не мовчить мій друг.

Пройшли ми поруч крізь літа залізні,
Не розчахнули нас більшовики.
А на свободі на дороги різні
Нас вивели промовчані думки.

О Боже побратимства! Будівниче
Найглибших людських поєднань і мрій,
Скажи, чому до того серце кличе,
Кого забув назавжди голос мій?

До мовчанки я звик, немов до праці,
На друга я меча не піdnіmu.
Я віддавав свого життя окрайці
В голодний час, як братові, йому.

Пробач, я не народжений мовчати,
Та я скорився, друже мій, тобі —
Мовчав як меч, коли ставав на чати,
Мовчав, як розпинали на скабі.

І добре так мені! Та в серці туга
За тим життям болящим, мов нарив,
Коли я сповідатися до друга
Ходив, а він, бувало, говорив.

5.VII.2010

ВЕЛИКИЙ РУХІВСЬКИЙ ЛАНЦЮГ

Нема ні генія, ні духу,
Нема нікого, щоб мені
Підмоги доброї окружу
Подати в ці печальні дні.

Я бачу, як ідуть касоги,
А їм навстріч іде мій друг
І кидає орді під ноги
Великий рухівський ланцюг.

Я приготований до страти
(Прийшов — потрібно й одійти),
Та я не хочу помирати
З ненависті до підлоти.

Любов'ю буду жити далі,
Виходити за дальній пруг,
Де поставатиме з печалі
Великий рухівський ланцюг!

14.VII.2010

* * *

Добре знати, де ти народився,
Де ти ріс, біля яких воріт,
Від якої мови засвітився
Над тобою незбагнений світ.

Добре знати, що твій рідний обрій
Був і буде вічно на землі,
Що в родині добрій і хоробрій
Світу цього ти спізнав жалі.

Добре йти по стежці на обочі
На молитву в партизанський ліс,
І дивитись Україні в очі,
І вогню шукати, а не сліз.

Добре знати, що тебе носила
В Божих небесах жага життя,
Добре знати, що твоя могила —
То землі твоєї накриття.

Але страшно, що не грає, власне,
Музика троїста в Космачі,
Що твого народу пісня гасне,
Наче пломінь на малій свічі.

Страшно знати, що вмирає мова,
Плекана тобою, мов дитя,
Що Майдану золота підкова
Зламана і кинута в сміття.

Страшно знати, що хахол з Востока
Не збагне ніколи, хто він є,
Що горить, як правда вогнеока,
Україна, божество твоє.

Страшно знати, але й добре знати,
Що це все було вже в дні предтеч,
Що не вмре ніколи твоя Мати —
Терня на чолі, а в серці — меч.

Добре знати, що твої кайдани
Будять дух козацький, а не страх,
Добре знати, що Вкраїна встане,
Як вставала на твоїх очах!

28.VI.2010

СВІЧКИ З БАТУРИНА

«“внизу к речке Сейму на острове за первым рукавом оной реки ... устроена свечная восковая фабрика”, яка випустила свою першу продукцію восени 1757 року».

З кн. «Батурин: історія в пам'ятках»

Я була ще недолітком,
Як Батурин славний
Москва вночі запалила.
Чечеля убила,
І малого, і старого
В Сейму потопила.

Т. Шевченко

У Петербурзі, в спорезному північчі,
В палатах царських, на шумних балах
Горять батуринські воскові свічі,
Мов дивляться із кришталевих плах
Єретики. Горять козацькі душі...
Кирило гетьман ходить сам не свій,
Він чує в тому п'яному воздушші
Не запах воску, не бджолиний рій,
А тільки сопух паленої крові,
Крик топленої в Сеймі дітвори.
Він знає все. Та дух його в закові.
І ти про світло з ним не говори.
Він — пасічник. Він воску має досить.
Він — постачальник світла, як Господь.
Свічки горять. Це добрий гріш приносить.
Будуй заводи й пасіки розводь!

Де ж ті свічки воскові жовті й білі
З Батурина, із володінь бджоли,
Із квітів, що на чорнім погоріллі
Столиці України поросли?
Нема вже їх на золотім підносі,
На канделябрах, пам'ятках сторіч.
Та ні! Вони горять, вони горять ще досі
На небесах в ясну, блакитну ніч!

1.VII.2010

МАЙДАН

На небі грають блискавиці,
А на Майдані — світ більма.
Там від крамниці до крамниці
Проходять люди скорбнолици,
У поглядах вогню нема.

Тут був народ. Моя палатка
Гула від співів і музик.
Сиділи на руках дівчатка
І помаранчева краватка
Цвіла, як сатани язик.

Ми самостійницькі штандарти,
Блакитно-жовті хоругви
Забули, затопили в жарти;
Ми змазали з нової карти
Себе на радощі Москви.

Ми прапор рідної держави
Зневажили усі гуртом.
Малоросійство тьмуще й тьмаве
На нас посунуло із мряви
Не з батогом, а вже з кнутом.

Я знаю: будуть ще Майдани,
Вони хахландію зметуть,
І вже ніхто із нас не стане
Під кольори чужі! І рани,
І рани наші заживуть.

15.VII.2010

* * *

Мово рідна, радосте й тривого,
Піdnімайсь, як сонце, понад мряч
Суржика хахлацького, брудного!
Смійся! Будь печальна, та не плач!

Бита, каменована царями,
Слави й щастя не проси в хахла,
Відбирай у нього школи й храми,
Все, що ти по тюрмах зберегла.

Ти зламай перо його вороже,
Вмокнute в трутизну, а не в кров;
Хоче він любити, та не може —
Бо не сяє зрадницька любов.

Він — матюк! Життя багатогранне —
Все в клятьбі. Не надійся, не жди,
Що тобі запеленає рани
В крапельках цілющої води.

Не забудь, як ти росла в піdpіllі,
Як тебе на допити тягли
Москалі червонозорі й білі,
І пахолки їх — чумні хахли!

Пам'ятай, нескорена й зухвала —
Матюки страшніші, як штики;
Наче змії, виставляють жала,
Матюками писані книжки.

Матюки — то генії модерні,
Навчені зростати на гною,
Жити в скверні і писати в скверні,
Кидати лайно в красу твою.

Мово рідна, сто разів розп'ята,
Все прийми, що в СЛОВІ; тільки лють,
Тільки лють московського солдата
не прийми у материнську грудь!

18.VII.2010

Гущанки

ВВІЧЛИВІ РАБИ

Як іде він на «Свободу слова»,
Пам'ятає — там важлива мова
Не його, а пана Кисельова,
Шустера й московської братви.
Він культурний, як шпитальна няня;
На російські відповість питання
По-російськи. Знає все зарання —
Треба стати понижче трави.

Не кричиме ні «за», ні «проти»,
А почне з тихесенької ноти,
Витягне словечка. Так банкноти
Тягне злодій із чужих кишень.
Шустера він назове Сократом,
Кисельова — найріднішим братом,
Там, де варто вилятись матом,
Позіхне. Але ж — анітелень!..

Є рabi на світі людські й Божі,
Поміж ними — жебраки й вельможі,
Є й такі, що в правди на сторожі
Вистоять і за свободу вмрутъ.
Але нашого раба порода
Особлива: з ворогами згода
І патріотична насолода —
Глянь, тризубом злотним сяє грудь!

Це його і амплуа, і хобі —
Раб і патріот в одній особі,

Хоче бути в ласці і шанобі
Києва й Москви — і навпаки.
Ти про це докладно будеш знати,
Як тебе, моя нещасна мати,
Ввічливості славні експонати
Знову поведуть на Соловки.

21.VII.2010

Львів

* * *

Народе мій, Козаччино,
Скажи мені — молю! —
Невже не все ще сплачено
За волю москалю?!

Платили ж ми, конаючи
На імперських штиках,
Платили, зотліваючи
В тюрмі на Соловках;

Платили ми в Батурині
Кривавими слізьми,
В огонь живцем пожбурені
З жінками і дітьми;

Платили ми під Крутами,
Студенти й школярі,
Зіницями проткнутими,
Вогнем в очній дірі;

Платили ми, накормлені
Коржами з лободи,
Підрубані на корені,
Вмираючи з жади;

На смерть важку роковані,
Не тямлячи себе,
Платили ми, мордовані
В катівнях КГБ;

Платили ми, не названі —
Всі Стуси Василі,
Колючим дротом зв'язані,
Постріляні в землі;

Платили ми в Стопчатові
І в Києві — Кремлю,
Платили, наче братові,
Зерном без куклю...

Та де ж не доплатили ми?
Чого не додали?
Не вкрились всі могилами?!
Не всі пішли в хахли?!

*7.VIII.2010
Київ*

* * *

У Карпатах є такі джерела,
Що зникають на ряснім дощі.
Тільки в спеку їх душа весела
Бренькотить, як майові хрущі.

Підглибинні, таємничі води
Чистоти жадобою живуть.
Їм огидні чорні небозводи,
Здibbleна в калюжах кalamуть.

З-під землі їх сонце кличе знову,
І вони виходять, сміючись.
Горизонту золоту підкову
Піdnімають у блакитну вись.

А мені здається, що із хвої,
Із окопів на крутій горі
Сотні йдуть у переблісках зброї,
Йдуть бандерівські боївкари.

14.VIII.2010

Татарів

* * *

Над Жаб'єм — полонина. Там стодола.
В стодолі сіно, а на сіні сплять
Два партизани. Тиха ніч довкола,
Та шелестить на вітрі сіножать.

Два прізвища гуцульські, нам не знані,
Два псевда сплять — Богун і Кривоніс.
Їм сниться Січ в огні, десь на майдані
Ведуть їх московити на заріз.

Там не були вони і вже ніколи
Не будуть там — брати-боївкари,
Та сон тяжкий — горять церкви й околи
Козацької свободи на Дніпрі.

Москаль їх копає й кричить: «Бандиты!»
І будить їх жахна ворожа лють.
Встають вони і моляться, як діти,
Надвір виходять і в траву падуть.

Вони лежать, готуються до стрічі,
І чують крик: «Бандиты! Руки вверх!» —
Неначе вбивця їх, руйнатор Січі,
Їх вдруге вбити йде на Білий Верх.

«Вставай, Богуне й друже Кривоносе!», —
Жартують два гуцульські косарі.
І кулі їхні низько йдуть, мов коси,
Що добре тнуть з росою на зорі.

17.VIII.2010

Гуцанки

* * *

Боже, дай вернутися додому,
На карпатські гори та плаї,
Де літав я і не чув про втому,
Знав лиш землю й небеса Твої.

І щоночі я дививсь на зорі,
Наче на сусідню дітвору;
В сотні був, де помирали хворі,
Я ж не вірив, що колись помру.

Там я був невкірним і розкутим,
Знав, що зброя — воля і добро;
З карабіном я ходив над Прутом,
Ах, легким, як гусяче перо.

А тепер натомлений і темний,
У столиці, де небес нема,
Я сідаю у вагон підземний,
В ясний, де в очах — скорботи тьма.

Я тепер ходжу слідами звірів,
Тих, що я їх бачив, та не вбив.
І тепер я в смерть свою повірив,
І це все, що в світі я нажив.

14.VIII.2010
Татафів

* * *

Наприкінці свого життя я оглядаюсь,
Немов наприкінці дороги,
Що вивела мене із лісу,
Який горів, неначе пуща наших предків,
Що мала стати нивою для жита.

Хто підпалив той ліс, моє життя зелене,
Не знаю, але знаю — біг я, біг,
Втікав роками сам від себе,
Вогнем я був і лісом був наполовину
З темнотами і звірами.

І сам себе я спалював, а звірів,
Жаліючи, я виганяв із хащів;
Горіли дні мої, немов дерева,
До пня горіли, до землі сирої;
Втікав я й тішився, що сам рятууюсь
Вогнем, який мене спалити хоче.

Я оглядаюсь — там життя моє
Лежить, неначе лісу спаленизна;
Не знаю, чи комусь потрібне буде
Плодуюю золою вкрите поле.

Там сиві, мертві іскри ще літають,
Як вітер їх порушить. Там здалека
Я бачу декілька кущів, що не згоріли,
Малесеньких дерев я бачу гущу,
Що в гай зелений обернутись може.

А та дорога, що переді мною, —
Травою вкрита. Я травою стану.
Мій дух у травах заблищить росою
На пагорбах земного океану.

Я житиму для себе, не для слави,
Що в попелі життя моє блима;
Я бачитиму сонце величаве
Краплинами роси, немов очима!

4.IX.2010

* * *

Тепер, коли я загубив себе
На зборищах, у політичних тлумах,
Шукаю того хлопця із Стопчатова,
Що мною був колись, кохався в конях,
В стежках на пагорбах, що так носили,
Мов гайдалка, як він до школи біг.

Дощі любив той хлопець, і сніги,
Замети, що стояли вище дому,
І вітер жив у пазусі його,
І небеса він відкривав щоночі,
Як пан-отець — врата в іконостасі,
І всю планету із гори Ратунди
Він бачив, бувши пастушком малим.

Я загубив себе, коли забув про диво
Землі і сонця, матері і батька,
Тоді ж я знов, що їхня я дитина,
Що плоть моя — земля, а дух мій — сонце;
Тепер не знаю, так воно чи ні.

Можливо, дух — то пам'ять поколінь,
Яка стає землею, і до сонця
Здіймається з землі, й сама земля
Стає свідомістю в житті людини.

Можливо, плоть — то не байдужа форма,
А сонцем створена боліща дійсність,
Наділена найвищим даром Бога —
Стражданнями за людяність і щастя.

Я розум свій наповнив людським болем,
Згубив свій родовід в жахнім котлі
Скорботних пристрастей, змішався з голим,
Несчастним людом на землі.

Де моє сонце, батько мій, не знаю,
Земля мене до себе нахиля,
Я вчуся розмовляти, я шукаю
Першого слова, наче немовля.

О, якби дощ пішов на погорілі
Мої думки, якби їх вдарив грім,
Я вчув би землю у своєму тілі,
Я сонце вчув би в розумі своїм!

5.IX.2010

* * *

Брате мій, моє ти рідне горе,
Ти не вмер, але тебе нема,
Йдути про тебе дивні поговори,
Знаю, де ти, й плачу мовчкома.

Був колись і я в полоні в хана,
Залицявся до його дочки,
Та почув — зове земля кохана —
І вернувсь додому здалеки.

Повертайся! Встань зі свого тліну,
Я тебе, як брата, обніму,
Я тебе люблю, як Україну,
Віднедавна скорбну і німу.

26.IX.2010

* * *

Буря! Буря! Серце тоне
В гуркоті Дніпра.
Перед Богом б'є поклони
Демона сестра.
Вже летять, як ті верети,
Крівлі із церков...
Бліскавко! З'явися! Де ти?
Вдар в зрадливу кров!
Громе, вдар, прицілься добре, —
Бий, не промахнись —
В саме серце тої кобри,
Що була колись
Янголицею Свободи,
Доки, як різник,
Сатана їй навдогоди
Не розтяв язик.
Та коханка Вельзевула,
Молиться, дрижить,
Щоб гроза її минула, —
Хоче курва жить!
Хоче дати Україну
В слуги москалю —
Я ж її і в пеклі стріну —
На штик наколю!

25.IX.2010

КОЛОНІЗАТОРИ

У хаті завелись блощиці (чи клопи,
Як звуть їх москалі), вони жадають крові.
Почухайсь, брате мій, почухайся й терпи,
Бо їх є тьмуща тьма, і всі вони здорові.

В щілинах шаф твоїх, у шпарах і в шпарках
Всіх вікон, меблів, стін вони живуть, як дом.
За дня тихенько сплять в диванах і в книжка
Вночі шелескотяТЬ, як мурашва рухома.

Від них ти не втечеш, як западає ніч,
Вони на кров твою вискають зі скову,
І п'ють її, жеруть, катують зівсібіч,
Висмоктують з душі твоєї твою мову.

Колонізатори! Вони з твоїх одеж
Залазять в сни твої, в твої думки поснулі.
Спинися, брате мій, — ти їх не переб'єш;
Спали своє житло, спали старі кошулі!

Обороняй вогнем свої думки святі,
Житла свого ество і свого духу тверді,
А якщо ти вже звик терпіти в темноті
Колонізаторів скривавлені путі, —
Спали себе також, бо ти вже гідний смерті!

25.IX.2010

* * *

Як на колінах я ішов до гробу
Господнього у храмі, на Голготі,
Побачив лінії на кам'яній підлозі,
Розмежування знаки, бо той храм
Поділено між різними церквами,
Як територію не духу, а землі.
Побачив я стару, закам'янілу
Історію розколів на соборах
Між фарисеями у злотних митрах,
Архіреяями та кардиналами,
Що християнським світом досі правлять,
Любов, покору Богу проповідують,
Братерство між людьми, та об'єднатись
В єдину церкву неспроможні. Що їх ділить?
Величчя власне — служба Сатані.

Втім я побачив, що повзу не в храмі,
А десь немов під небом України,
На вистеленій мапі моого краю,
На землях, помежованих вождями
Патріотичних партій. Колінкую,
Молю, благаю: об'єднайтесь, браття, —
Хоч добре знаю: всі вони подібні
До патріархів і ченців лукавих,
Що їхнє божество — не Україна,
А самолюбства і пихи диявол,
Що в душах всі вони — вже «тушки»,
Які вже потай служать Сатані.

Де я тепер? В єрусалимськім храмі
Чи на Майдані, може, десь під мурами
Святого Києва? Йду повзкома й молюсь,
Кордони бачу непорушні, вічні
Між володіннями князів церковних,
І межі бачу між гетьманчуками,
Прокладені ненавистю здобіч,
Неперебутньою хохлацькою злобою.
Я ті кордони й межі, як безодні
Між скелями у горах, мов щілини,
Що їх лишає землетрус, переступаю,
Переповзаю, ранячи до костей
Свої коліна й лікті; свою душу
Принижую, та все ж таки іду.

Доходжу так аж до нутра яскині,
Де знятий із хреста лежить Господь.
Молюсь Йому й молюся Україні,
Воскреслій і розп'ятій востокротъ,
Та вже нічого не прошу. Одначе
Співають хори й чути в голосах,
Як моя мати Україна плаче,
І видно — Бог лежить в її сльозах.

10.IX.2010

* * *

Свободою я жив у криміналі,
На волі дух почистив од іржі.
В житті не знав я більшої печалі,
Як зрада з боку рідної душі.

Я друзів мав багато — й поміж ними
Знайшовся Брут! Історія стара,
Він був також між учнями святыми
Розп'ятого за проповідь добра.

Підходь до мене, побратиме Бруте,
Та бережись, не вб'єш мене, затям!
Ти сам помреш від власної отрути,
Таким, як ти, я не плачу життям.

Я від штика московського і мату
Тяжкого, наче куля розривна,
Померти міг, як це судилося брату,
У мазепинці, в сотні Спартана.

Я вмерти міг від вибухання крові,
Од радості, що обрано мене
Покласти перед очі Кравчукові
Держави проголошення трудне.

На цьому світі був я тяжко битий,
Катуваний і загнаний у кліть.
Кінчається мій час несамовитий,
Перед порогом смерть моя стойть.

Я не боюсь, навстріч я вийду з хати,
Та обійду, немов чужинку, смерть,
Бо хтось повинен на вітрах тримати
Свободи прапора незламну жердь.

Я смерті не боюсь! Вітайте, пані!
Та я не вмру, доки не помруть
Преверти, що грають на Майдані,
І тушки, що в парламенті гниють.

Я буду жити, бо я жити хочу,
Я хочу бути в серці джерела,
Що живить віру і снагу пророчу,
Звільняє Україну від хахла!

11.IX.2010

МАЗЕПИНСЬКА ЕПОХА

У Варниці¹ (неначе сниться),
В намет на березі Дністра,
Заходить до Мазепи вбивця,
Таємний шпик царя Петра,
В турецькім строї, б'є поклони,
Кальян підносить і цибух,
Бліскучим поглядом ворони
Виловлює найменший рух
Своєї жертви. А Мазепа
Не дивиться: «Я не курю!
Це зілля з чортового склепа
Ти понеси й віддай царю, —
Хай він диявола вдихає,
А я не хочу! Будь здоров!»
І турок, наче дим, зникає.
А в гетьмана ржавіє кров,
Бо все ж таки вдихнув кальяну...
І сонце, як дупло старе,
Погасло. Вчувши в грудях рану,
Він зрозумів, що скоро вмре.

Заплакав Орлик над труною.
Козацтво скинуло шапки.
А смерть іде не стороною, —
Вона дорогами штики

¹ Варниця — село під Бендерами, де 22 вересня 1709 р. помер гетьман Іван Мазепа. (Прим. автора).

Веде російські... Україна
Вже знає: йде кривава мста,
Йде смерть! Молитва наколінна
Вже не врятує від хреста.
Йде смерть від хати і до хати,
Спочинку їй ніде нема;
Мазепинців іде вбивати
Московська імперська чума!
В Лебедині в гроби-закопи
Кладе мазепинців, як мур,
Шукає по містах Європи
Всіх Коновальців і Петлюр, —
Вбиває всіх; та їй все мало,
Бо нарощують знов живі,
Бо все, що вбито, — знов повстало
При синьо-жовтій хоругві!
Живе мазепинська епоха
У дзвонах київських, в сер цях,
Що під землею Сандармоха
Гудуть, не обернувшись в прах!
В голодоморах Україна
Лежить, як скошена трава, —
Але встає душа нетлінна,
Душа мазепинська жива!
І мрутъ перевертні-нардепи,
І в забуття ідуть хахли, —
А дух звитяжного Мазепи
Встає, як день, з нічної мли!

3.X.2010
Бендери

ПРЕОБРАЖЕНІ

Куди подітись від знайомих лиць,
Ще вчора гордих — нині впалих ниць,
Що дивляться, немов тумани ночі,
Неначе при поклонах до землі
Там світ погас, що сяяв на чолі,
Повисипалися із лоба очі?

Очей нема! І совісті нема!
У падолах зіниць застигла тьма,
Там загніздились оси та шершені.
Я з гніву задихаюся й з ганьби —
Такі тепер мої дружби-раби,
Перелицьовані, в ніщо преображені.

Колись вони топилися в слозі,
Стояли в синьо-жовтім ланцюзі,
Вітали Україну, з гробу всталу;
Тепер не плачуть, все в них є тепер,
Їм кошти йдуть із потаємних сфер
За службу промосковському Ваалу.

Якби могли, поклали б у труну,
У непробивну землю кам'яну,
Або спалили б рідну Україну, —
Аби згоріла, проткнута мечем,
Як той Роман Шухевич над Збручем,
Щоб не було ні попелу, ні тліну.

О друже мій, сумні твої діла,
Преображенний з генія в хахла,
Боїшся власного народу й дому,
Ховаєшся, мов кріт під моріжок, —
Та заховатись од своїх книжок
На цьому світі не вдалось нікому!

24.VIII.2010

Київ, біля пам'ятника Т. Шевченка

МОВА

У Софійськім храмі молиться Оранта,
Кров у зорях видно — йде страшна доба.
Знов російську мову в мову окупанта
Обертає служба владного раба.

Знов закон готують куплені нардепи,
Царськими дяками писаний стокрот,
Щоб завмерли дзвони Хмеля і Мазепи,
Щоб язик розрізав сам собі народ.

Здобули ми волю — й віддали хахлові.
А де наша мова, знята із хреста?

Йде на хрест під свисти й насміхи совкові,
Пута шовком шиті, на скабі — уста.

Молиться Оранта, ставши на коліна.
Повторяймо, браття, стоячи навколо:
Мова — то свобода, мова — то Вкраїна,
Мова — то держава, то безсмертя дух!

Вчите нас, народи, мовами своїми
Плекані, натхненні і повік живі,
Хочем розмовляти не як мертві міми
З вами у Нью-Йорку, в Римі, чи в Москві.

Ні, ми не двомовні люди-недоріки,
Ми — із цього світу, знаєм сотні мов.
Але наша мова, дана нам навіки,
То — земля, де предків не змовкає кров.

Ми помрем за неї на майдані Львова,
На полтавськім полі, як було не раз.
Ми помрем і встанем, нас покличе мова,
Що не вмре ніколи, як звелів Тарас!

8.X.2010

* * *

У церкві, молячись і слухаючи співи,
Я думаю: «Чи може Бог почути
За восхваляннями могутності своєї
І справедливості, за голосами,
Що рвуться в небеса, і, мов склепіння неба,
Вітрами зірване, все вище й вище
Летять, зникаючи в космічному просторі?
Чи може Він за голосами сонця,
За дзвонами душі сліпучо-золотими,
За радощами сяйва і любові
Почути темряви тривожне шелестіння,
Прохань, плачів, затиснутих у горлі,
Страждань і жалощів тремтячих скорбну тишу?»

Я пошепки молюсь і голосно співаю...
Чи ж добре це, що прагну заглушити
Гучними співами печаль моого народу,
Чи добре це, що, наче Йов блаженний,
Молюсь, мов дякую за люте катування
Моєї нещасливої країни,
Моєї пам'яті, і нації, і мови,
За тристалітні муки моого роду
На крижанім хресті в Сибірі й Сандармосі,
За скованого дротом моого брата
Пролиту кров і смерть в гестапівській катівні, —
Невже це все — випробування Боже
Моєї вірності й невідступу моого
Від приказань Учителя з Голготи,
Від молитов твоїх, о рідна моя нене?

Мій Господи, я юним був, не знав
Своєї і вселюдської натури,
Тебе я не любив і проклинов
За мого духу болісті й тортури,
Бо я на Тебе клав за все одвіт,
Як на слугу, хоч сам я був слугою,
Що мріє перебудувати світ,
Наповнений ненависті жагою.
Ненавистю я жив, даруй мені,
Випробувань Твоїх зазнав немало...
Та мою волю знов несуть в труні,
З-під віка визирає покривало.
На мою мову сплетена оброть,
І пута наготовані залізні,
Я стати б мав зі зброєю опроть,
Але мовчу і плачу в скорбній пісні.
Чужа мені злоба і темна мста;
Любов'ю склонений, прагнущий миру,
Іду з мольбою до Твого хреста,
Кладу під ним Шевченкову сокиру.

24.X.2010

ПРОРОЦТВО

Настане день такий, коли самі собою
Вогнем напоєні мотори загудуть,
І танки без людей з печер підуть до бою,
В гарматах зареве сліпа імперська лють.

І вкриє континент залізна шкарадупа,
Сталевий льодовик — ніхто не продихне;
Лежатимуть міста, як труп побіля трупа,
І танки вмрутъ також, як вигорить пальне.

А сонце буде йти, як завжди, з-за Уралу,
І зморщиться воно, як скло на вітражі.
А вітер з Африки рівнятиме помалу
Високі пагорби кривавої іржі.

25.X.2010

МОЛИТВА ХАХЛІВ

Все ми змарнували, що дала свобода,
Чварами спалили прапори свої;
Ворога нам шкода, брата нам не шкода,
Ми — хахли, московські вічні холуї!

Маєм волю, серцем предків розігріту,
Та не маєм тями, правди й доброти;
Може, ми не з цього світу й заповіту,
Може, ми не люди, а сліпі кроти?

Боже, порятуй нас, поверни нам знову
Материнську мову, єдності могутъ,
А як ні, то кинь нас, як стару підкову
У вогонь в тій кузні, де мечі кують.

Дай, щоб ми горіли в полум'ї помалу,
Щоб з болота вийшла наших душ глибінь,
А як з нас не вийде й крихітки металу, —
Значить, ми вже мертві, ми — іржа. Амінь!

20.X.2010

НАПИС НА КАМЕНІ

Коли Тараса поховали вдруге
У Каневі, його порожній гріб
Зостався в Петербурзі. Камінь туги
Стойть на ньому круглий, наче хліб.

На камені рядок із «Заповіту»
Хтось написав для пам'яті століть,
Могутній клич до України й світу:
«Брати, вставайте і кайдани рвіть!»

Стирає напис той в кромішній мряві
Не дощ, а привид нового царя,
Та хтось ті букви кам'яні й коряві
Відновлює, як заблищить зоря.

Чи не Тарас? Єдиний він, хто може
У непокорі зберегти свій дух,
Відстояти письмо своє і Боже
І рвати рабства світовий ланцюг.

Але чи знає невмирущий геній,
Що ми позбулися чужих заков,
А на свободі, Богом сотвореній,
Себе в кайдани закували знов?

Чи знає, що раби, порвавши пута,
Мечі один на одного кують,
Що наша воля — злобою проткнута,
А між братами палахоче лютъ?

Чи знає він, що у Верховній Раді
Хахли сказали рідній мові «Зась!»,
Чи знає, що тепер у нас при владі
Донецьке сміття і московська грязь?!

Він знає все: не буде в цьому світі
Ні братолюбія, ні доброти,
Та все ж іде і пише на граніті:
«Вставайте і кайдани рвіть, брати!»

19.X.2010

Петербург

КИЇВСЬКА РУСЬ

Пісня Ігоря

Русь — моя родина і душа державна,
Степового поля світло неземне.
Там за мною досі тужить Ярославна,
Воїна з полону — жде мене.

Русь моя, я чую твої дзвони,
Україно, чую голос твій!
Богородице, прийми мої поклони,
І мене в полоні ти зігрій!

Я шукаю волі, правди і надії,
Вранці й вечерами в небеса дивлюсь.
Бачу Дніпр могутній, храми золотії,
Київську благословенну Русь.

Русь моя, я чую твої дзвони,
Україно, чую голос твій!
Богородице, прийми мої поклони,
І мене в полоні ти зігрій!

Поміж нами скорбна часу далечизна,
Океани горя і страждань століть.
Але там прamatір, там моя вітчизна
В небі синім, як зоря, стойть.

Русь моя, я чую твої дзвони,
Україно, чую голос твій!
Богородице, прийми мої поклони,
І мене в полоні ти зігрій!

16.X.2010

В автобусі по дорозі до Петербурга

РОВЕСНИКИ

Мої стопчатівські ровесники — хрести й могили.
Не жде мене ні рідна Багадунка, ні Підгора.
Всі повмирали молодими. Я заздрю їм,
бо немочі не знали, не просили,
щоб їх виводила надвір з палати медсестра.
Я пам'ятаю їхню парубоцьку вроду,
перебліски павиного пера
над мазепинками... Я пам'ятаю,
як танцювали ми на толоках та на весіллях,
як ми купалися у Лючці разом з кіньми,
немов з дівчатами,
як біля нашої криниці пили воду,
та не з горнятка, а, мов коні, із відра.

Мої ровесники — майстри і косарі,
і молотільники, і дроворуби,
і солеварники, і мулярі, і теслі,
і співаки, і жниварі й музики,
а понад все — невтомні орачі.
І воїни УПА — я був між ними,
мої ровесники — то побратими,
що зброєю пишалися й до мене,
студента львівського, приходили вночі.

«Ходи ж ти з нами, Дмитре!» — говорили.
А я сказав: «Мене Спартан до школи
із сотні вигнав. Почекайте, хлопці,
повчуся, світ пізнаю, може, стану
письменником, а вже тоді піду!»
Були — нема. І світу вже немає.

І довголіттям Бог мене карає,
щоб я уздрів мого народу волю,
а потім — розбрат, чвари і біду...

Стопчатівські ровесники мої,
озброєні, вечірні солов'ї,
я каюся, що не подався з вами
повстанськими дорогами й стежками,
повірив, що згори мені дано
нести не карабін, як знамено,
а слово, що само стає стрільбою,
веде до бою і виносить з бою,
вертає міць пораненій душі,
дух визволяє з рабської парші.

А що з того? Що з творчості моєї?
Взяли без бою владу фарисеї,
перевертні, манкурти і хахли,
взяли й Москві Вкраїну продали.

Я каюся? Та ні, мої хлоп'ята,
це тільки мить прийшла така проклята,
що накликає згубелі мару
і мучить каяттям. Та я не вмру,
не похилюсь, не стану на коліна,
допоки наша мати Україна
не вийде знов з-під смертної плити,
щоб жити в сонці й сонце берегти,
щоб розкувати наше серце й мову,
і стягом волі освятити знову
ваші святі березові хрести!

27.X.2010

КІНЬ

Поема

I

Родич мій, Петро Волошин,
Парубок ставний з Погору,
Йде до війська. Мати плаче.
Легінь — в розквіті життя.

Доки тато жив, було в них
Господарство, пара коней;
Петрик біля них і виріс —
Конюх, фірман, плугатар.

Мати плаче. Син — до війська.
Він ще дома, але хата
Спорожніла вже, погасли
Вікна й Божі образи.

Вчора пан постерунковий
Синові приніс повістку.

Мати вишиту сорочку
В польську армію дає...

Зустрічають офіцери:
«Любиш коней?» — «Ну, а як же?!»
В кавалерію, в улани,
В Познань їдеш, брате мій.

«Jazda»¹ — то найкраще військо
В світі. То Петрова мрія.
Коні й хлопці, хлопці й коні,
Всі на вибір, як один.

¹ Кінне військо (*польськ.*).

А Петро — широкі плечі,
Весь, неначе той відземок,
А з лиця — як римський воїн,
Гладіатор, бойовик.

Але очі — в ніжних тінях
Золотистої блакиті,
Сяйва — то дитини очі,
Смуток неба в глибині...

«*Baczność!*¹ — став Петро на струнко.
(Вже в мундурі, вже в касарні²,
Вже він в Познані!). Поручник³
В очі дивиться, як вовк.

«*Ty nie polak? Co to znaczy?
Ukrainiec, a nie Rusin?
W Polsce niema Ukrainców!
Kto ty jesteś? No, nie milcz!*⁴»

А Петро мовчить. Не буде
Вдруге він відповідати.
Щойно він сказав: «Не русин!
Українець я. І все!»

¹ Команда «Струнко!» (*польськ.*).

² Казарма (*польськ.*).

³ Старший лейтенант (*польськ.*).

⁴ Ти не поляк? Що то означає?
Українець, а не русин?
У Польщі українців нема!
Ти хто такий? Ну, не мовчи! (*Польськ.*).

А поручник: «Duch kozacki!
Bardzo mi się to podoba!
Dam ci konia najlepszego!»¹
Вже Петру коня ведуть.

Кінь гнідий. Червоно-злотна
Шерсть на ньому мережкоче.
Чорна грива, як подолок
Монахині. Ніч — в очах.

А на лобі — три лілеї,
Королів французьких квіти
(Пояснили так Петрові
Панський родовід коня).

Подививсь Петро: «О Боже,
Огер той — то дівка пишна,
Стан вигинистий. Коліна,
Груди, стегна... Зажмурись!»

Ні, мій брате, в тій красуні
Сатана сидить. Цей коник
Норовистий характерник,
Зветься *Вбивцею* — затям!

Не убив ще він нікого,
Але так його прозвали
Ті, кого він хтів забити,
Хто в його сідло сідав.

¹ Дух козацький!
То мені дуже подобається!
Дам тобі найліпшого коня! (*Польськ.*).

Вершника скида на землю
Вбивця. На страшнім галопі
Зупиняється раптово,
Задні ноги — до небес!

А як вершник не зірветься,
Кінь собі на круп сідає,
А передніми ногами
Б'ється з небом, як боксер.

Перекинутись він може,
З вершником лягти на спину, —
Виривай, доки не пізно,
Ноги із його стремен!

Не було в полку нікого,
Хто б мав намір підкорити
Марека — так офіційно
Звався той шалений кінь.

Того жеребця гнідого
Конюхи дають Петрові
І вручають ще гарапник —
Гудзуватий, довгий бич.

Кінь дрижить і головою
Крутить, начебто сказати
Хоче: «Не підходьте, хлопці,
Не торкайтесь мене!»

А Петро бере сцизорик,
На кавальці розтинає
Бич і кидає під ноги:
«Житимем без батога!»

Він виводить «Три лілеї»
На подвір'я тренувальне,
Не сідає, йде поволі
Поруч з коником своїм.

Ходять день вони, і другий,
Один одного цілють,
Марек пробує кусати,
Петрик каже: «Відчепись!»

Знюхались вони спочатку,
Як приятелі в розмовах,
В росянистій конюшині
Умивавсь Петро щодня.

Знав же він, що коні люблять,
Як жінки, тих чоловіків,
Чиє тіло пахне гарно,
Наче скошена трава.

Кінь по запаху людину
Впізнає: жорстока й хижу
Пахне бур'яном отруйним,
Добра — житом і вівсом.

Як Петро в стремена скочив,
Кінь пішов повільним кроком.
Полк застиг: «To nie do wiary!»¹,
А поручник занімів.

¹ То неймовірно! (Польськ.).

Сталось чудо. Кінь Zabójca¹,
Що, можливо, мав завдання
Понести Петра в могилу,
Врятував йому життя.

ІІ

Осінь. Рік тридцять дев'ятий.
Як монета на долоні,
Сяє вереснева днина...
На Варшаву танки йдуть.

Із-за пагорбів вилазять,
Наче динозаврів стадо.
Гусениць залізні зуби
Клацають і скреготяТЬ.

Йдуть дорогами й полями,
Путівцями боковими;
На ходу гарматні дула
Перебліскують вогнем.

А плуги стоять на нивах
Біля ратаїв і коней
Перестріляних. Чепіги —
В небі, як молитви крик.

Танки йдуть. Горять за ними
Вздовж доріг хати й костели,
Падають хрести і рвуться
Телеграфні проводи.

¹ Убивця (*польськ.*).

Танки йдуть. Неначе магма
Вогнедишна і незряча,
Навпростець тече за ними
Пагубна вогненна лють.

Гуркотить залізна лава,
Ломляться й тріщать дерева,
І дрижить, немов конає,
Переляканана земля.

Танки йдуть. Кати на танках
Розляглися, як на пляжі,
Блузи скинули й шоломи,
Закотили рукави.

Їдуть, як майстри забивства,
Шнапс із горла п'ють, сміються,
Грають пісеньки любовні
На гармоніях губних.

Раптом з яру виринає
Хмарка польської кінноти.
Проти велетнів сталевих —
Карабіни і шаблі.

Танки стали. Засміялись.
Регіт переможців чути.
А поляки йдуть в атаку,
Хлопці й коні йдуть на смерть.

Там, у першому швадроні¹,
Мчить стопчатівський мій родич.
Парубок ставний з Погору,
Брат на золотім коні.

¹ Швадрон (польськ.) — кавалерійський ескадрон.

«Петре, — сам собі він каже, —
Завертай коня! Від смерті
Утікай, та ж ти не поляк,
В яр ховайся, бо помреш!»

Та зухвалість парубоцька,
Честь йому не дозволяють
Перед гордими ляхами
Показати ниций страх.

Пан поручник — поруч. «Pjotrze,
Co robime?»¹ — «Помираєм!» —
Вигукнув Петро й докинув:
«Я — не русин! Я — козак!»

І тоді гнідий, мов куля,
Полетів. Петро пригнувся.
Протитанкову гранату
Він намацав при сіdlі.

Від своїх він віддалявся.
Жоден кінь в його швадроні
Швидкості не мав такої,
Як його стрункий рисак.

Він (чи кінь?!?) обрав машину,
Що позаду йшла. На танку
Німчики зухвалі грілись
І кричали: «Kom zu hier!»²

¹ Петре, що ми робимо? (*Польськ.*).

² Йди сюди! (*Нім.*)

Та вони не встигли встати,
Заховатися в шкарлупу
Крицяну. Рука майнула,
Мов злизала з танка їх.

А Петро у чорну гриву
Затопив лицє й благає:
«Коню, братику мій, брате,
З пекла вирятуй мене!»

Кінь летить, перелітає
Через хащі й загорожі,
Через виярки й потоки,
Крізь дими і крізь вогні.

Кінь летить, немов дорогу
Поміж кулями він бачить,
Він собою сам кермує, —
Петре, не торкайсь вудил!

Тиша. Кінь летить крізь тишу.
Вже не чути кулеметів,
Але кінь летить, боїться
Стукоту копит своїх.

Стій! Вони живі! Пробита
Наскрізь танкова лавина;
Надовкруж поля, і тиша,
Й сіна свіжого стоги.

Там вони лягають разом,
Кінь і вершник, наче вбиті.
І лежатимуть незрушно,
Доки сонце не зайде.

В присмерку встають поволі.
Кінь розсідланий. Вуздечку,
Збрую всю Петро знімає,
І Маркові каже: «Йди!

За життя, що врятував ти,
Я даю tobі свободу,
Йди, шукай своєї долі,
Будь здоров! Іди! Іди!»

Але кінь стоїть. Не чує!
Чує він ще, мабуть, досі
Коней ранених іржання,
Крики вбиваних людей.

У його білках великих,
Як в небесних оболоках,
Бій відбився. Видно гори
Трупів, крові ручай.

Закривлені ганаші
Кінь показує Петрові,
Ніби каже: «Ми вже кров'ю
Побраталися, поглянь!»

І до вершника підходить
Кінь заплаканий, і мостить
Голову свою на грудях
Людських, як дитя мале.

І Петро коневі каже:
«Добре, їдемо в Стопчатів.
Рушимо перед світанком.
Будем попасом іти!»

III

Улан в сіно зариває
Шаблю, карабін, патрони,
І сідло, і підсідельник,
І попону — все, як є.

Кінь одержує вуздечку,
А собі мундур військовий
І кашкет чотирикутний
Із дашком бере Петро.

І виходять на дорогу
Побратими серед ночі,
А дорога — в лімузинах,
В панських автах бліскотить.

Літаків німецьких страшно —
То ж не світячи, втікають
Урядовці із Варшави,
В темряві машини йдуть.

Петре, не питай нікого,
Що тут діється. Надходить
Окупант у танки взутий,
Смерть із Заходу іде.

А зі Сходу йде навала
«Визволителів» червоних.
Ти про них почуєш завтра,
Завтра на своїй землі.

Але ти на цій дорозі
Найщасливіший. Міністри
Батьківщину покидають,
Ти ж — до матері ідеш.

Чи коневі, чи жовніру
Салютують генерали.
Хто кого веде — не знають,
Честь обидвом оддають.

Тут Петро подумав: «Боже,
Я — не дезертир. Чому ж я
Пішки йду з конем, а панство
В автах суне, мов на бал?»

І на коника він скаче,
І назад — на тєє поле,
Де в стогах — сідло, патрони,
Ремінь, шабля, карабін.

Кінь — у збройї, він — при зброї
На той шлях автомобільний
Повертаються. В колону
Генеральських авт стають.

Їде, їде в Україну
Родич мій, Петро Волошин,
Улан з першого швадрону,
Польщу він в полон веде.

Вершник збройний, таємничий
Авт на кожнім роздорожжі
Жде — куди? На дві дороги
Ділить, а мета одна.

«До Румунії, панове, —
На Замостя, на Томашув,
Потім Львів і Коломия,
Косів, Вижниця, кордон.

А ще краще — на Перемишль.
Самбір, Стрий і Станиславів,
Далі буде вже Стопчатів,
Там я буду ждати вас».

«Три лілеї» — знак французький
В коника його на лобі.
Може, то вже допомога,
Божий, незбагнений перст?

Із машин жінки виходять
І кричать: «Пуласький їде!»¹
Хрестяться. Петро долоню
Прикладає до грудей.

Рава-Руська! «Стій!» — опіvnіч.
Хлопці (бинди синьо-жовті):
«Здати зброю!» А Волошин
З карабіна в небо б'є.

До кашкета він чіпляє
Синьо-жовту стрічку: «Хлопці,
Не віддам я вам нічого,
Я до матері спішу.

¹ Казимир Пуласький — керівник польського антиросійського повстання XVIII ст.

Кінь мені потрібний дома,
Карабін також потрібний,
Бо дорога ще далека!
До побачення, брати!»

Ідуть авта, а він обіч,
Над ровами йде алюром,
Супровідник невідступний
Слави польської й ганьби.

В Коломиї міст над Прутом,
За мостом — корчма. Над нею
В'ється синьо-жовтий прапор,
Зустрічає втікачів.

Хлопці з Вербіжа, похмурі,
В мазепинках (і при зброй),
Коротко: «Коня — до стайні!
Карабін — сюди! Мерщій!»

А Петро: «Я вас попрошу
Відійти мені з дороги.
Все, що маю й що не маю,
Я в Стопчатові оддам.

Кріси ви беріть в поляків,
А мене не зачіпайте!
Мати жде мене два роки!
Ясно? Гайда! Кроком руш!»

Карабін напоготові,
Кінь басує, хлопці — вrozтіч.
«Та не бійтесь, Бог з вами!
До побачення, брати!»

Під'їжджає до Ключева,
А там брама вже готова,
Смеречиною повита,
А на ній червоний стяг.

Командарма Тимошенка
Ждуть, тимчасом під'їжджає
Улан з першого швадрону;
Що він скаже, люди ждуть.

«Я — стопчатівський, з Погору,
В польській армії набувся,
Йду додому. По дорозі
Бачив рідні прaporи!

Що? Немає у Ключеві
Синіх фартушків і жовтих,
Є лише один, червоний?
Я вам стрічку дам свою!»

І ключівське парубоцтво
Зашуміло, загуділо,
З фартушків зробило прapor:
«Хай звикають москалі!»

Стяг червоний — вниз, а вгору —
Синьо-жовтий стяг. Не знають
Зустрічальніки ключівські,
Що за вчинок цей помрутъ.

І Петро також не знає,
Що то буде, як то буде,
Якби знов, то обминав би
Браму смерті на шляху.

А в Стопчатові до Лючки
Кінь по білому камінні
Сторожко ступає, сині
Іскри скачуть з-під копит.

Вершник плаче. З коня сходить
І до річки припадає,
Як до дівчини, на руки
Взяти хоче й понести!

А Погір на тому боці,
І (Петру здається) мати
Дивиться згори на нього,
Та його не впізнає.

«Мамо! — він кричить щомога. —
Я приїхав! Я вернувся!
Вийди з хати! Я вже дома!
Я купаюся з конем!»

Він з коня сідло знімає,
Підсідельник і попону;
Голий кінь і вершник голий
Входять в плесо — вище пліч.

Кінь Марко не буде пити
Воду будь-яку, а з Лючки,
Форкаючи, п'є він довго,
І тонесенько ірже.

Петре, хлопчику, згадай же,
Як ти з кіньми тут купався,
За хвости тримався міцно,
Вчився плавати, згадай.

А в твого Марка хвостище
Широчезний, наче хвиля;
Як розплівся, то наповнив
Чорним полум'ям ріку.

Дивний кінь! Петро сорочку
Вишиту свою виймає
З підсідельника та в жарти
Приміряє на коня.

Що таке? Його сорочка
Розгорнулась, як попона,
І всього коня сковала,
Зверху тільки голова.

А на голові, як роги,
Всторч стоять тривожні вуха,
І під гривою сорочка
Біла, біла, наче сніг.

І нагрудник золотистий,
Наче соняшник, на грудях
Кінських сяє. Наче Довбуш,
Кінь у вишивці стоїть.

«Йди!» — Петро бере вудила,
А сорочка вже на ньому.
Треба мамі показати
Душу — не чужий мундур.

Пішки стежкою нагору,
На Погір вони виходять.
Двері на замку. Нікого.
Дома матері нема.

Ах, нема її й не буде!
Хата — пустка. Голі стіни.
За столом Петро ридає.
У вікні Марко стоїть.

IV

У Стопчатові весілля.
Жениться Петро Волошин,
Улан з першого швадрону,
На Погір музики йдуть.

Грижуки ідуть. Родина.
Батько — скрипка, син — цимбали,
Другий син — бубніст, а третій,
Наймолодший — сопілкар.

Та на кожному струменті
Кожен з них майстерно грає,
А буває, що співають
На чотири голоси.

Барвінкової заграли.
Скрипка плаче і голосить,
Молода сидить, сміється,
Плакати нема за чим.

Вже своє віддіувала,
Настоялася по ночах
З парубками. Всіх забула,
Як побачила Петра.

В Петра — хата на Погорі.
В Петра очі — сині зорі,
В Петра — кінь, міцний, як линва,
З криці прядена ужва.

Молода (ім'я — Олена)
Вже скакала у стремена,
Їздila в Ключів і в Мишин,
Обнімалася з Марком.

Йде весілля, кінь в коморі
Схований. Совітська влада
Вже збирається втікати,
Німець вдарив з літака.

Де той кінь, в селі всі знають,
Та ніхто не писне й слова;
Кінь, неначе в партизанах,
Є — вночі, а вдень — нема.

Обіцяла нова влада
Біднякам роздати землі
І церковні, і магнатські,
Та побились бідняки.

Насміялись комуністи
З тої крові та з любові
До землі: «Все буде ваше,
Та записуйтесь в колгосп!

Ми зберемо, об'єднаєм
Багачів із жебраками,
Всім безкінним дамо коней,
Рай збудуєм на землі».

А Петро тоді в сільраді
Так сказав: «Я до колгоспу
Сам піду, але ніколи
Не віддам свого коня!

Буду на коня робити,
І служитиму коневі,
Бо від вас мій кінь мудріший,
Братчики-товариші!»

А тепер Петро хмеліє,
З молодицями танцює,
І співає коломийки,
Аж луна лісами йде.

*Ой, в Марії чорні очі,
В Марії, в Марії;
Мене взяли, відобрали
До кавалерії.*

*Мене взяли, відобрали
До коня, до коня;
Виплакала чорні очі
Фіялочка моя.*

*Не плач, моя чорнобрива,
Бо злиняють брови.
В моого коня чорна грива,
Золоті підкови.*

*Дали мені ляхи коня,
Мав мене забити,
А він мене в небі носить
Повище Палити.*

*Ой, повище та й понижче,
Та все понад гори.
Ой, не дам го одягнути
Ні в хомут, ні в шори...*

*Буде кінь мій на свободі,
Як пани артисти,
Ні, не будуть посторонки
Мого коня гризти!*

*Він співає, та не віритъ
Славній пісні парубоцькій,
Він жадає заглушити
Тою піснею свій жаль.*

*Жаль, бо він Марка оберне
В роботящу худобину,
До тяжкої праці змусить
Золотого жеребця.*

*Буде тേгати він воза
Драбинястого і плуга,
Смерекові трами з лісу
І каміння із ріки.*

*Бо таке життя. В'язниця
Для коня і для людини,
Для народу і для людства —
В хліба всі вони раби.*

*А свобода? А свобода,
Наче смерть, лякає й вабить,
Духові дає наснагу
Вище звіра піднестись.*

Одягав твою сорочку
Коник твій серед зарінку,
І літав же швидше кулі,
Бувши з танками в бою.

Хто він, цей гнідий чортяка
Із хвостом, що вився в Лючці,
Як дракон, чи гад довжезний,
Бачив ти той хвіст, чи ні?

Думає Петро й сумує,
Поглядає на Олену:
Що вона з конем тим має,
Шепче що йому до вух?

Чом той кінь ірже за нею,
Чом кладе їй поміж ноги
Голову свою в поклоні,
Чом не скине із сідла?

Князь Петро коня ревнує
До княгині, до дружини,
А княгиня оком бистрим
Коника в душі пасе.

Князь Петро встає з-за столу,
На подвір'я гостей просить.
Йдуть, співаючи музики,
Дружби, дружки, світилки.

«Колеса» танцюють газди
З переходом на гуцулку,
Падають жінки в обійми,
Мліють од чужих мужів.

Стій! Петро коня виводить
Із комори. Кінь, як ціsar.
Та на грудях не медалі,
А весільні калачі.

Так Марка дівчата вбрали,
Ще й вінок барвінко-злотний
Заплели у чорну гриву,
Надовкола гострих вух.

Якби хтось в ту мить вроочисту
Із весільної громади
Привітав Марка, напевно
Кінь би сам заговорив.

А Петро: «Мовчи, мій брате,
Людям я тебе представлю,
І не гнівайся на мене,
Може, щось не так скажу.

Люди! Це мій кінь. Боярин.
Мій товариш, брат козацький,
Мій спаситель, моє віно
І краса — моїй жоні!

Нас послали проти танків,
І ніхто живим не вийшов
З того пекла. Всі поляки
І всі коні там лягли.

Ми підбили танк. Втікали.
І, втікаючи, ми чули,
Як те поле погибало
В криках коней і людей!»

А Олена Заголена
(Хлопці так її прозвали)
До Марка іде й цілує
В губи коника свого.

На Петра спадає хмара,
Тінь якоїсь небезпеки;
Каже він: «Кохані гості,
Скоро будуть німці в нас.

Я вже бачив їх. Не треба
З прапорами зустрічати
Тих потвор. Були червоні,
А коричневі прийдуть!

Погуляймо ще до ранку,
Може, й коник затанцює,
Як жона моя попросить
Та гуцулки з ним піде!»

Щось недобре зворухнулось
В його серці тої миті;
Він з коня вінок знімає
І знімає калачі...

V

Сорок третій рік. Стопчатів.
Німці контингент збирають,
Та в селі вже є боївка,
Партизанська влада є.

Є стежки і є дороги,
Але не для окупанта;
Вже дванадцять збройних сотень —
Коло церкви в Космачі.

Двісті шуцманів упало
На порозі тої школи,
Де січовики готують
Ройових і чотових.

Вже з Делятина на возі
Схованого в купі гною
Ковпака газда вивозить
Під Москву чи за Москву.

Хліб магазинують хлопці —
В засіки, у бункри, в схови;
Хліб — то зброя і свобода,
Хліб — то пісня і життя.

На Погорі, у стодолі,
Кінь Марко ірже, сумує,
В шпари в стінах заглядає,
Жде господаря свого.

Теплий березневий вітер
Виграває на теленці,
Ніби кличе на простори,
Ворохобить кінську кров.

А господар плуг виносить,
І рихтує колісницю,
І ладнає посторонки
Та з дзвіночками хомут.

І веде сусід Микола
Свого коника малого.
Буде в супрязі тягнути
Плуга кінь-аристократ.

Та чи буде? «Ні, не буде!
Петре, батога не згадуй,
Силоміць Марка орати
Ти ніколи не навчиш.

Спробуй з ним на поле вийти,
Походити коло ниви,
Хай подивиться й почує,
Як та скиба гарно йде!

Не спіши!» Хоча Микола
Має розум філософський,
Тільки вся його премудрість
Не в душі, а в кулаці.

«Ти візьми на нього бука!
Вишмагай, збатож до крові,
Буде він трястися з болю —
Одягай тоді хомут!

Кінь, як жінка. Як не вдариш, —
Скурвиться! А трошки бита
Чоловіка покохає,
Сльози власні, як свята».

Вчить Микола: «Бити треба
Задля доброї науки
Бахура; як ні, то з нього
Вийде злодій чи бандит!»

А Петро відповідає:
«Бий, не бий, хто народився
Злодієм, той ним і буде.
Подивись надовкруги!

В нашому селі злодії,
Змалечку були всі биті,
Та чим більше їх карали,
То все гіршими були.

В тюрмах їх так само били,
Мордували, зневажали,
А вони вертались д'хаті —
Й знову брались за своє».

А Микола так мудрує:
«Чи ти бачив, як то в цирку
Не лиш коней, але й тигрів,
Левів танцювати вчать?»

«Бачив. Ляскають бичами
На арені. А насправді
Їх виховують одмалу,
Змінюють характер їх.

Я свого коня так само
У сіdlі навчив ходити
Ласкою, але орати
Добрим словом не навчу.

Не навчу, бо не для плуга
Він народжений. Це — воїн!
Між людьми таких негусто,
Їх — в уздечку не заб'єш!»

А Микола: «Що? В уздечку?!
Пам'ятаєш, як поляки
Нас товкли в тридцятім році?
І забили всіх в ярмо!

Всіх! Ніхто не квакнув навіть!
Знай, тримається вся влада
Людська, Божа і державна
На кривавому битті!

Бог також людей карає!
Зло на світі лиш від того
Розпаношилось, що Бога
Не боїться вже ніхто!»

Слухає Петро Волошин,
Наче казання у церкві,
Слів премудрих, але бити
Не збирається Марка.

Все ж коня свого виводить,
І хомут йому на шию
Вішає — супроти себе
Діє смілий чоловік.

Так неначе накликає
Сам на себе небезпеку;
Кінь лютує, кінь, як демон,
Скаче, на дibi стає.

Падає він на коліна,
Падає й хомут під ноги;
Під копитами дзвіночки
Биті, як мишва, пищать.

Втім Петро Марка тримає,
Перепрошує і гладить,
А розгніваний Микола
Підбігає, наче звір.

Він хапає, та не пугу,
А гнучку й тяжку запрут —
Молодий бучок довжезний —
По хребту «Марка» січе.

По хребту і кров побігла
Краплями на круп од гриви;
Як розірване намисто
Довге, звисла на коні.

Кінь зривається, як вихор,
Кінь летить навскоч полями,
На Борисівку, на Пістинь,
На Микитинські стежки.

Вдарений Микола стогне,
Він до вечора сконає;
Грудну клітку копитами
Проламав йому Марко.

А Петро стойть. Зубела¹
І кантар в руках тримає —
Все добро, що залишилось
Від свавільного коня.

¹ Зубела — мундштук залізний.

Дивиться Петро з Погору,
Як підноситься в повітря,
Понад гори, наче ангел,
Друг його і рятівник.

Червонясто-злотні крила
Мерехтять, білки сліпучі,
В синяві прозорій грають —
Чорний кінь, як птах, летить.

Так вони колись летіли
Там, під Познанем, у Польщі...
Де ж ті танки? В Коломиї,
Чути гуркіт на Погір.

Петре, що з тобою сталося?
Був ти козаком у битві
З танками, а дома знову
Русином покірним став!

Воїна ти хтів навчити
Нидіти в старій стодолі,
Не іржати, їсти псянку
І ходити в хомуті.

Закопав ти в землю зброю —
Карабін, патрони, шаблю,
І забув, де та могила,
Свою душу ти забув.

А твій кінь іде верхами
Короленки і Палити,
Синій гребінь гір ламає,
З-під копит летять вогні.

Врятував тобі життя він,
Та не тільки. Дав свободу
І навчив її любити
Більше, як саме життя.

Він не вернеться ніколи —
Як твоя козацька юність,
Бойова снага й відвага,
Людська гідність і любов.

Дивиться Петро і плаче.
Кінь летить крізь оболоки,
Й, наче журавель, зникає
В небесах над Космачем...

Епілог

Хтось постукав серед ночі,
До вікна Петро підходить,
Може, кінь? Та ні, то хлопці
З автоматами. Свої.

Увійшли, за стіл сідають,
Повечеряли, співають,
Дякують, стають при дверях,
Вже відходити пора.

А Петро собі міркує —
Може б їм віддати зброю,
Ту, закопану в городі,
Може б винести сідло?

І питається. А хлопці:
«Та нічого нам не треба,
Ні сідла, ні карабіна,
Все в нас, пане Петре, є.

Ви подумайте про себе;
Знаєте, душа, як зброя,
Схована в землі — ржавіє;
Сяє тільки у руках!

А ваш кінь — краса і гордість,
Курінний на йому їздить,
І зглядається на нього,
Як на чудо, весь Космач!»

Зникли. А Петро заплакав.
З хати вийшов, слози витер,
Карабін кавалерійський
На городі відкопав.

Одягнувся в уніформу
І до польського кашкета,
Довго шуканого в скрині,
Мідний він пришив тризуб,

І над ранком попрощався
Із дружиною, і в гори
Він пішов Марка шукати —
Брата, воїна й коня.

Червень 2010

ТАДЕУШ КОСЦЮШКО

Поема

Стояв я в Krakovі на площі Ринок,
Читав слова, нарізані з металу,
Вмонтовані в брудний гранітний брук:
«Тут присягав народові Косцюшко!»
І дата: 24.III.1794.

I data вразила! Не може бути:
Надворі той же березневий день —
Двадцять четвертий. Рівно два століття
Минуло. Хто мене привів сюди,
Чи не Косцюшко кликнув на розмову?
До мене дух його не раз приходив,
Я чув його присутність у стражданнях
Пророків польських, я впізнав його,
Як планетарну постать, що стоїть
Побіля Вашингтона й Робесп'єра;
В Америці він бився за свободу,
Колонізаторів англійських гнав
З землі, де нація нова вставала;
Мазепинець із польського коріння
Російських окупантів гнав з Варшави,
І заповіт на всі віки майбутні
Для Польщі написав своєю кров'ю.
Люблю його, та маю жаль до нього:
Його злякали месницькі ножі,
Посвячені в Холодному Яру,
Накуті з кіс козацького народу.

Отож у Krakovі, побіля того місця
Священного, я вчув його притомність,
І сам себе зненацька тої ж миті
Побачив біля нього! Він стояв
Під прапором, на невисокій сцені,
Одягнений у писану сукману,
Оточений військовими при зброї,
В наполеонівських шапках трикутних.
До нього юрми Krakів'ян тиснулись,
Запруджена була вся площа людом,
Що голосно молився і співав.
Втім руку він підняв. Запала тиша.
Він присягав «перед обличчям Бога»
Народу польському, казав, що владу
Вживатиме лише для оборони
Кордонів Польщі й також для віднови
Свободи й самовладності народу...
У той момент я крикнув: «Генерале!
Програєш ти!» А він мене ошпарив
Огненним поглядом, два пальці в небі,
Що він тримав, як звичний знак присяги,
Мене прошили, мов заліznі вила.
Я впав і встав, скоцюробився в клубок
Від болю гострого й почав тікати
З юрби, розгніваної моїм криком.
Когось я там нехочачи ударив,
Штовхнув — і раптом на майдані знов
З'явилися туристи, музиканти,
Роззяви, що на площах байдикують...
Але мій крик лунав, об мури товкся,
Гудів, а я, мов злодій, крадучись,

Пішов у свій готель, що був за рогом,
Замкнувся у кімнаті й спати ліг.

Посеред ночі буджуся. На мене
Він дивиться блакитними очима,
Сивизни з-понад ока відгортає.
Це він, Косцюшко, в писаній сукмані,
В чотирикутній шапці із пером
Золоченим, сидить побіля ліжка,
І, мабуть, жде, що вибачатись буду
За той свій осоружний крик. Встаю,
Сідаю поруч, думаю — не критись...
Я ж знаю правду, болісну для нього,
Але для мене істинну. Кажу:
«Пане Косцюшко, ви мені даруйте,
Що я не стримався, як вас побачив.
Щось так мене під серцем заболіло,
Неначе кров німа заговорила,
Що ждала двісті літ, щоб вам сказати
Мого народу правду приболящу».
Косцюшко перебив мене: «Належить
Представитись. По вашій мові чую,
Що ви з Поділля, з тих країв, де я
Колись бував, з тамтешнім людом знався.
В Меджибожі служив я. Пам'ятаю,
Там дівчина жила в сусіднім домі,
Що так тулилась до душі моєї,
Як сирота до матері чужої;
Мене любила, але вийшла заміж
За іншого, за мого ад'ютанта...»
Я вислухав цю коротеньку сповідь

Начальника¹, зрадів, але подумав:
«Чи не ховається в душі Косцюшка
За образом зрадливого дівчати
Мого народу образ?» Я здригнувся,
Не з того боку ми зайшли в розмову
Про мою правду: «Пане генерале,
Я з України, ви не помилились,
Псевдонім мій важливіший, напевно,
За прізвище, я Симон Дорошенко.
А дівчину з Меджибожа я знав,
Бо в тих часах, як з нею ви кохались,
Жив на Поділлі, в Кам'янці навчався
У семінарії... Та ваша Текля
Любила вас понад життя, й пішла
За ад'ютанта вашого, щоб вас
Бодай здалека бачити і чути.
Сказав їй батько, що одразу вмре,
Якщо за вас піде. Ходила чутка,
Що ви як інженер були в Парижі
І там придумали страшну сокиру,
Що з неба падає і відтинає
Міністрам голови. Дівча злякалось».
Косцюшко ледь помітно усміхнувся:
«Жіноче серце бачить більше й далі,
Як розум чоловічий... А тепер
Що ви тут робите?» — «Я — дипломат,
Працюю у Варшаві, у посольстві
Держави української. Я прагну
Збегнути душу польського народу,

¹ Під час польського, антиросійського повстання, яким він керував, вся Польща називала Косцюшка «Naczelnikiem».

Щоб знати, чи з'явилося каяття
За кривди, вчинені моїй вітчизні;
Чи ми, поляки й козаки, спізнали,
Що, триста літ б'ючись поміж собою,
Ми воювали за своїх сусідів,
За москалів і німців. Чи ми здатні
Покаятись, обнятись, помиритись,
Втікаючи від власного безумства,
З азійської неволі до Європи?»

Косцюшко шапку зняв, що означало:
Він слухає. І я почав здалека:
«Той Федір Лисенко, козак, що вас,
Пораненого вже, лежачого на полі
Побойовища, шаблею рубав,
Як ворога, не знав же і не відав,
Що він свою надію на свободу
Мордує! Ви, людина пам'ятлива,
Забули кликнути його до зброї,
До лав своїх, до кракусів завзятих,
А разом з ним — Хмельницького й Мазепу,
Залізняка і Гонту; ви забули
Хлопів меджибізьких, міщан подільських,
Народ козацький кликнути до бою!
А він готовий був! Хоч Катерина
Поруйнуvalа Січ, не вбила духу
Повстанського! Не всі пішли в солдати
Суворова! Але тоді поляки,
Створивши конституцію свободи,
Кричали гучно гасла якобінців,
Та монархістами були в душі,
І короля, коханця Катерини,
Російського агента на престолі,
Ви захищали! Ви спасали Польщу

Від Двіни до Дністра; та давня Польща
Вдавила вашу Польщу й Україну,
Затьмарила вам зір. Вам бракувало
Гармат — і ви схопилися за коси,
Пішли імперію косити! Не скосили,
Бо степових могил не розбудили,
Козацький дух вам не пішов навстріч!»

«Козацький дух? — Косцюшко встав. — Напевно,
Я нині вчув його, як ви кричали
Там, на Майдані. Але ви спізнились,
Спізнилися на двісті літ, мій пане,
З патріотичної уяви й мрії
З'явилися і гаркнули на мене,
Порушені не розумом, а серцем,
Бо ви такий же, як гетьмани ваші,
Що понад все любили власну славу
І рахували не шаблі й гармати
В полках козацьких, а лише довжелезні
Шлики з кутасами, і дужі горла черні,
Що голосами п'яними ревіла
І посыпала попелом чуби
Полковників, що рвалися в гетьмани.
Чи не старшини ваші та вельможі
Задля своїх маєтностей, так само,
Як польські зрадники, тарговичани¹,

¹ Тарговичани, або Тарговицька конфедерація 1792 р., — союз польських магнатів, спрямований проти реформ державного ладу Речі Посполитої, ухвалених чотирирічним Сеймом 1788—1792 рр., і конституції 3.V.1791 р., які ослабили позиції польських монархів. Акт Тарговицької конфедерації був розроблений у Петербурзі під наглядом Катерини II.

Клялись у вірнопідданстві цариці,
І для Росії здобували кров'ю
Козацькою Азовське море й Крим?
Народ Залізняка? Я пам'ятаю,
Як гайдамаки Умань попалили,
Порізали людей, — а все для того,
Щоб заспокоївся диявол помсти,
Який сидить у хлопських ваших душах!
В уяві живете, і важите в уяві
Не ворогів, а тільки славу братню,
А слава та, як Авеля чесноти,
Жадобу помсти будять в серці брата.
Навзаємно вбивались ваші предки,
Тож не шукайте каяття у польських,
Незрозумілих вам шляхетних душах,
А в совісті свого народу. Правда,
Магнати наші, владці України,
Вас намагались обернути в бидло;
Отож якби, підносячи повстання,
Заклікав я за Польщу помирати
Меджибізьких женців і косарів,
Якби хлопій Потоцьких і Браніцьких
Мене почули, то від сміху вмерли б!
Вони казали: «Цар, король, собака —
Єдина віра — й кара їм однака!»
Але згадайте: вішала Варшава
Ляхів, конфедератів тарговицьких,
До Франції за ними гналась, там
Відкупувала мертвих, щоб спалити
Серця і зняти голови з плечей!»

Він правду говорив, та все ж, та все ж
Мене понизив тоном неприхильним,
Таким собі знаттям категоричним,
Що ножицями правду підстригає,
Опудало вчиняє з голови.

Він зачепив таке, про що я мав би
Промовчати, та мій гарячий норов,
Який мене примусив закрикати
На Ринку, знову раптом спрацював:
«Мій пане, ви так само присягали
На вірність самодержцеві Росії,
Царю Павлові; будучи вже вільним,
Як государеві своєму поклялись
Йому і синові його служити,
В пожитку бути для катів своїх!
Я знаю, ви вчинили це для того,
Щоб визволити з царської кормиги,
З пивниць тюремних та сибірських штолень
Дві тисячі сподвижників повстання,
Полонених косцюшківців. Одначе
Занадто дорого ви заплатили
Своєю честю за свободу друзів!»

Косцюшко спохмурнів: «Свою присягу,
Братів повизволявши, я відкликав,
А честь моя порубана боліла,
Як моя Польща, три рази розтят;
Порятував я польських офіцерів,
Надію на новітні легіони,
Та тяжко жив з пораненою честю,
Як чоловік, що нації життя
Цінує вище, як себе самого!»

І стало соромно мені, що я
Наважився йому згадати гріх,
Один-єдиний гріх його, хоч, може,
Навіть не гріх, а подвиг самозуби
В ім'я національної ідеї.

Я нагадав йому той акт надлому,
Забувши всі свої брехливі клятви
На вірність москалям, що з України
Виймали по шматку розтяту душу,
Її свободу в рабство обертали!
Мені здавалось, рятував я мову,
Історію і пісню українську
Фальшивими присягами своїми.
Не врятував нічого, та дізнався,
Як людська честь порубана болить...

«Пане Косцюшко, вибачте мені,
Ви не програли, Польща торжествує,
Але чи бачать ваші земляки,
Що йдуть колонізатори зі Сходу,
Імперію планують відновити,
З поляками пересварити нас?
Бо в нас тепер Тарговиця панує,
Конфедерація совкових типів,
Союз комуністичних олігархів,
Змосковщених хахлацьких регіонів;
Держава є, та нації нема ще...
До Києва не прив'язала вас
Теклюня із Меджибожа, та ви
Навік прив'язані до України
Своїм козацьким прізвищем і родом,

Ваш предок був охрещений на Січі;
Косцюшками ширококостих, сильних,
Там звали козаки. Ви — Польщі Дух —
З'єднайте нас тепер, зберіть,
Те, що не встигли двісті років тому
Зібрати під знаменами свободи!
Колись, як вже до Польщі підкрадалась
З ножем розподілу вінчанна курва,
Цариця Катерина, то спочатку
Поруйнуvalа всі полки козацькі,
І все, що українське, розтоптала,
Щоб вільною була її дорога
До польської землі. О! Якби ви
В той час заговорили про Вкраїну,
Вогню свого позичили, — пожежа
Стіною стала б на шляхах до Вісли,
Суворова спинила б... Вам відомо,
Історія повторюватись любить...»

Косцюшко сів, і на моїм столі,
В моїм записнику щось написав,
І зник. Я ще поспав годину,
А рано встав і глянув у блокнот,
І переклав Начальника дві фрази,
Що писані польщизною старою:
*«Задовго ви томилися в тюрмі,
На волі з вільними шукайте згоди,
Та спершу об'єднайтесь самі,
Бо не позичить вам ніхто свободи!»*

Липень 2010

ІВАН ГАНЖА

Поема

«Ганжа (Ганджа) Іван... — уманський полковник... На самому початку Пилявецької битви 1648 під час герців (поєдинків)... був убитий і похований неподалік поля битви... Однак є свідчення... що якийсь інший Іван Ганжа згадується і під 1651 як командувач однієї з хоругов королівського війська, що воювало проти української армії...»

Українське козацтво: Мала енциклопедія. — Кийв — Запоріжжя, 2006. — С. 108.

I

Стойть, як літня осені межа,
День вересневий, синьо-золотистий.
У річці Случ купається Ганжа,
Полковник уманський, як дзвін, плечистий,
Співає; барiton глибокий, чистий
Звучить над берегами. Козаки
Ту пісню ловлять оком здалеки,
Що вилітає, наче птах, з ріки.

Зловісний дим здіймається з-за лісу,
Ганжа співає, бачиться йому
В пожежах Пилявці, як тінь в диму;
Неначе хтось небес роздер завісу,
Й показує полковнику той гін,
Де герці йдуть, де буде вбитий він.

Передчуття тривожне, та нікому
Ганжа не скаже, що то за струна
Бринить в душі, і навіває втому,
Єднає смерті й подвигу содому;
А в небі, наче в просторі вікна,
Стоять Богдан і Кривоніс при ньому,
Полки Джелалія і Богуна;
Вся Україна там, як борона,
Зубами вгору стала, йде війна;
Над Іквою — пожарищ пелена,
Гармати грають, наче рокіт грому,
А ти? Де ти? В Случі шукаєш дна!

Hi! Бачить сам себе Ганжа в блакиті,
Де воїни стрічаються здобіч,
Депадають ляхи потяті, вбиті,
Злітають голови козацькі з пліч...
Він знає добре правила двобою.
Навчав Богун: виходиш в однині —
І заслоняєш армію собою;
Впадеш на полі — вкриєшся ганьбою,
Збий ворога з коня — на страм ляшні,
Вертайсь тоді хоч мертвим на коні!
Атакували Богуна герої,
Та шаблю він із правої руки
Перекидав у ліву — отакої! —
І падали коронні вояки.

І вирішив Ганжа. Він Богунові
Не заздрить, се не личить козакові,
Та з другом він зрівнятися схотів.

І кінь, і шабля — все напоготові,
І юний дух його — напоготів.
Виходить він з ріки. Сорочка біла,
Як жінка, припадає до плеча,
І білий він стоїть, немов свіча,
Вилонюється сонце з його тіла,
На скронях сяють промені Случа,
І дзвонить шабля, проситься до діла.

«Панове товариство! Йду на герць!
Я скупаний, мені погрітись треба!»
І сотні серць, козацьких мужніх серць,
Здригнулися, і впалатиша з неба,
І чутъ було, як мить тече в Случі,
Як листя шелестить на осокорі...
Та раптом затрубіли сурмачі,
Озвались бубни, як громи суворі,
Шапки, неначе журавлів ключі,
Злетіли вгору, і в небесне тло
Високе слово «Слава!» увійшло,
Відкрилися на мент вечірні зорі,
Хрестом полковник осінив чоло.

II

І виїхав Іван Ганжа на бій,
Між армій двох. А там, на смертнім полі,
У пелерині біло-голубій
Чекав його могутній парубій,
Крицяний лицар. Коні їх поволі
Зійшлись, і заіржали, й розійшлись,
Здавалося, почули запах смерті,

Втім розвернулись різко й понеслись
Назустріч один одному. Подерти
Шаблями розхилилися тіла,
І знов роз'їхались, і знов помчали
Навстріч собі з шаблями, сонце чале
Почервоніло, наче кров пішла
Із жил його, й на землю краплі впали.

Лях — у заліznім панцирі. Ганжа,
Як селянин, — закочені рукава,
За ним летить з грудей козацьких: «Слава!»
А лицар той, подібний до вужа,
Скидає пелерину: глянь, холопе,
На золоте оздоблення Європи,
Що сліпити зір, б'є в очі, наче мжа.

Ляхи шаліють: «Вбий же того хама!
Не бігай позадки немов ягня
За бараном! Nie bój się, kurwa mama!
Геть шаблю викинь! Батогом утни,
То — хлоп дурний, не відає війни
Інакшої, як тільки бич на спині!»

А козаки на пагорбі, в ліщині,
Готують вже вечерю для Ганжі,
У гості кличуть гетьмана Богдана,
Бо ж буде радість в уманськім коші,
Звитяга мусить бути, Богом дана,
З коня впаде та наволоч погана —
Сяйний панич у золотій парші.

І він упав. Наука Богунова
Знайшлась в бою, придатна й дорога,
Ганжа — правак, та б'є він, як шульга, —
Й летить додолу туша безголова,
І голова скотилась, як підкова,
Загублена з копита битюга.

До козаків летить Ганжа. Вудила
Тримає міцно. Кров на нім кипить.
Крицяного ляха остання сила
Йому під серце ніж тяжкий всадила, —
Та він — звитяжець, бо не впав з коня,
Він — на коні, з коня висить, як грива...
Несправедлива смерть, та справедлива
Душа звитяжна і метка броня.

Його ховали в полі спонадрана,
В сльозах прийшли сотенні й курінні,
І гетьман прославляв Ганжу Івана,
Що повернувся з бою на коні,
І, вмерши, впав на руки козачні.

І того дня ще плакав гетьман крадки,
Бо він любив полковника Ганжу;
Не мав ще він передчуття і гадки
Про те, що зловлять і його нащадки
На руки мертвого, тяжку тяжу,
Звитяжну славу, що над світом стала,
Все виграла і тут же все програла,
Все віддала, що здобула й що мала,
Під царську владу, темну і чужу.

ІІІ

Під Берестечком сталася пригода
Така (нехай подумає читач!):
З'явився королівський воєвода,
Іван Ганжа, вже політичний грач,
Придуманий, звичайно, у Варшаві,
Продажний зрадник, а можливо, й ні,
А хтось такий розумний з полячні,
Що хтів скupатися в козацькій славі,
І заробити грошей на війні.

О, двійники, о сироти-близнята,
Що досі їх виплоджує Москва,
В минулому ви мали свого брата
Варшавського, премудра голова
Була йому за маму і за тата;
Воскрес Ганжа, — але тепер нова
Його душа продажна і завзята
За королівські бореться права!

Піймали запорожці того пана
І привели на суд до Богуна.
То був Іван Ганжа, і добре знана
Була його родина й сторона;
Богун сказав: «Мені твоєї крові
Не треба... Йди, повісься на вербі —
Ти зрадив прізвище своє! Ляхові
Своє ім'я віддав ти в проклятьбі!
Страшнішої нема на світі зради,
Як зрада духу в прізвищі своїм;
Іди собі — і хай на тебе впаде
Прокляття Боже, як нещадний грім!»

Повісився той зрадник. Козаки
Труп віддали собакам на поживу...
Про це пишу й дивлюся крізь віки,
Й моого народу долю нещасливу
Я бачу на сучаснім рубежі,
Де виступають вже не два Ганжі,
Як дві особи, два нащадки роду,
А два Ганжі живуть в одній душі, —
В душі, що билася вчора за свободу,
А нині москалеві навдогоду
Служити йде за відсоток маржі.

31.VIII.2010

ЗМІСТ

«Душа Батурина й Чигирина...»	3
«Вже давно та пані вмерла і зогнила...»	4
Іван-патріот	5
«Один каже: “Я — правиця!”»	7
Чума	8
«Обніміться, яничари...»	10
Орден	11
Продається	12
Перевертень	13
27 квітня 2010 року біля Верховної Ради	15
Ідея	16
Славетний малорос	17
Алла Дудаєва	18
Потоп	19
Друг	20
Великий рухівський ланцюг	21
«Добре знати, де ти народився...»	22
Свічки з Батурина	24
Майдан	26
«Мово рідна, радосте й тривого...»	27
Ввічливі раби	29
«Народе мій, Козаччино...»	31
«У Карпатах є такі джерела...»	33
«Над Жаб’єм — полонина. Там стодола»	34
«Боже, дай вернутися додому...»	35
«Наприкінці свого життя я оглядаюсь...»	36
«Тепер, коли я загубив себе...»	38
«Брате мій, моє ти рідне горе...»	40

«Буря! Буря! Серце тоне...»	41
Колонізатори	42
«Як на колінах я ішов до гробу...»	43
«Свободою я жив у криміналі...»	45
Мазепинська епоха	47
Преображеніє	49
Мова («У Софійськім храмі молиться Оранта...»)	51
«У церкві, молячись і слухаючи співи...»	52
Пророцтво («Настане день такий, коли самі собою...»)	54
Молитва хахлів	55
Напис на камені	56
Київська Русь (<i>Пісня Ігоря</i>)	58
Ровесники	59
Кінь (<i>поема</i>)	61
Тадеуш Косцюшко (<i>поема</i>)	93
Іван Ганжа (<i>поема</i>)	103

Літературно-художнє видання
Павличко Дмитро Васильович
ПОТОП
Поезії

Відповідальна за випуск
Валентина Кирилова
Редактор Дмитро Пилипчук

Підписано до друку 15.11.2010.
Формат 70×100¹/32. Папір офсетний №1.
Гарнітура тип Таймс. Друк офсетний. Зам. № 1165К.

Видавництво Соломії Павличко «Основи».
01133, Київ, бульв. Марії Приймаchenko (бульв. Лихачова), 5.
Тел./факс (044) 285-25-82,
тел. (044) 285-30-64, 285-86-36
E-mail: osnovy@voliacable.com

ЗАТ «Віпол», ДК 15.
03151, Київ, вул. Волинська, 60.

Павличко, Дмитро.

П12 Потоп: Поезії. — К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2010. — 112 с.

ISBN 978-966-500-315-1

Збірку віршів Дмитра Павличка «Потоп» можна було б назвати макрометафорою трагічних для України подій 2010 року, коли була «Майдану зламана підкова». Навіть три поеми з історичним змістом спроектовані в українську сучасність. Не приховуючи своїх найглибших страждань, що зрідні розпачеві біблійного Йова, поет своєю молитвою, віщим і страшним (як у Борхеса) сном та пророцтвом застерігає ситу Європу від небезпеки недооцінки московського шовіністичного потопу, який може поглинути не лише Україну, а й весь континент. Собі ж автор наказує і далі «тримати / Свободи прaporа незламну жердь».

ББК 84.4УКР6